

РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ У ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

©2019 БУРЛАН С. А., КАТКОВА Н. В.

УДК 658:005.33
JEL: D24; E22; G32; M41

Бурлан С. А., Каткова Н. В. Розкриття інформації про інтелектуальний капітал у звітності підприємства

Метою статті є дослідження підходів до формування та розкриття інформації про інтелектуальний капітал у звітності підприємств. Досліджено сутність інтелектуального капіталу, наведено його основні ознаки. Проаналізовані підходи до структурування інтелектуального капіталу та запропонована для застосування в системах обліку і звітності його структура, яка складається з елементів людського, структурного та соціально-репутаційного капіталу. Визначено основні елементи складових інтелектуального капіталу для відображення їх у звітності за допомогою системи відповідних показників. Досліджено та узагальнено підходи до формування та розкриття інформації про інтелектуальний капітал у звітності підприємств. Ураховуючи неможливість отримання повної інформації про складові інтелектуального капіталу у традиційних системах обліку, рекомендовано для її формування та розкриття у звітності використовувати інші управлінські концепції та моделі, зокрема BSC, ARC, Skandia navigator, Intangible Assets Monitor, Ramboll's holistic company model, IC dVAL, Wissensbilanz, Intellectual Capital Rating, MERITUM, DATI. Встановлено, що надання інформації користувачам про інтелектуальний капітал можливо з використанням різних способів, які відрізняються спрямованістю і ефективністю.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, людський капітал, структурний капітал, соціально-репутаційний капітал, структура, розкриття інформації, звітність.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-2-354-361>

Рис.: 3. **Табл.:** 3. **Бібл.:** 22.

Бурлан Світлана Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри обліку і аудиту, Чорноморський національний університет ім. П. Могили (вул. 68 Десантників, 10, Миколаїв, 54003, Україна) **E-mail:** audit.svetla@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1838-6891>

Каткова Наталя Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і економічного аналізу, Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова (просп. Героїв України, 9, Миколаїв, 54025, Україна) **E-mail:** nataliavkatkova@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6199-4841>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/rid/U-1777-2017>

УДК 658:005.33
JEL: D24; E22; G32; M41

Бурлан С. А., Каткова Н. В. Раскрытие информации об интеллектуальном капитале в отчетности предприятия

Целью статьи является исследование подходов к формированию и раскрытию информации об интеллектуальном капитале в отчетности предприятий. Исследована сущность интеллектуального капитала, приведены его основные признаки. Проанализированы подходы к структурированию интеллектуального капитала и предложена для применения в системах учета и отчетности его структура, которая состоит из элементов человеческого, структурного и социально-репутационного капитала. Определены основные элементы составляющих интеллектуального капитала для отображения их в отчетности с помощью системы соответствующих показателей. Исследованы и обобщены подходы к формированию и раскрытию информации об интеллектуальном капитале в отчетности предприятий. Учитывая невозможность получения полной информации о составляющих интеллектуального капитала в традиционных системах учета, рекомендовано для её формирования и раскрытия в отчетности использовать другие управленческие концепции и модели, в частности BSC, ARC, Skandia navigator, Intangible Assets Monitor, Ramboll's holistic company model, IC dval, Wissensbilanz, Intellectual Capital Rating, MERITUM, DATI. Установлено, что предоставление информации пользователям об интеллектуальном капитале возможно с использованием разных способов, которые отличаются направленностью и эффективностью.

Ключевые слова: интеллектуальный капитал, человеческий капитал, структурный капитал, социально-репутационный капитал, структура, раскрытие информации, отчетность.

Рис.: 3. **Табл.:** 3. **Библ.:** 22.

Бурлан Светлана Анатольевна – кандидат экономических наук, доцент, профессор кафедры учета и аудита, Черноморский национальный университет им. П. Могили (ул. 68 Десантников, 10, Николаев, 54003, Украина) **E-mail:** audit.svetla@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1838-6891>

Каткова Наталья Владимировна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры учета и экономического анализа, Национальный университет кораблестроения имени адмирала Макарова (просп. Героев Украины, 9, Николаев, 54025, Украина)

E-mail: nataliavkatkova@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6199-4841>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/rid/U-1777-2017>

UDC 658:005.33
JEL: D24; E22; G32; M41

Burlan S. A., Katkova N. V. Disclosing the Intellectual Capital Information in the Company's Reporting

The article is aimed at researching approaches to the formation and disclosure of intellectual capital information in the reporting of enterprises. The essence of intellectual capital is researched, its basic characteristics are provided. The approaches to structuring intellectual capital are analyzed and its structure, consisting of the elements of human, structural and socio-reputation capital, is proposed for application in the accounting and reporting systems. The basic elements of the intellectual capital components are defined for their reflection in reporting by means of the system of corresponding indicators. The approaches to formation and disclosure of information on intellectual capital in the reporting of enterprises are researched and generalized. Given the impossibility of obtaining full information on the components of intellectual capital in the traditional accounting systems, it is recommended that other management concepts and models be used for its formation and disclosure in reporting in particular BSC, ARC, Skandia navigator, Intangible Assets Monitor, Ramboll's holistic company model, IC dval, Wissensbilanz, Intellectual Capital Rating, MERITUM, DATI. It is determined that provision of information about intellectual capital to users is possible through different ways, which differ in their direction and efficiency.

Keywords: intellectual capital, human capital, structural capital, socio-reputation capital, structure, information disclosure, reporting.

Fig.: 3. **Tabl.:** 3. **Bibl.:** 22.

Burlan Svitlana A. – PhD (Economics), Associate Professor, Professor of the Department of Accounting and Auditing, Black Sea National University named after P. Mohyla (10 68 Desantnykiv Str., Mykolayiv, 54003, Ukraine)

E-mail: audit.svetla@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1838-6891>

Katkova Natalia V. – PhD (Economics), Associate Professor, Professor of the Department of Accounting and Economic Analysis, Admiral Makarov National University of Shipbuilding (9 Heroiv Ukrainy Ave., Mykolayiv, 54025, Ukraine)

E-mail: nataliavkatkova@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6199-4841>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/rid/U-1777-2017>

В умовах постіндустріального розвитку економіки особливого значення набувають процеси інтелектуалізації усіх сфер суспільного життя; успішні компанії активно підтримують розвиток творчості та постійне створення нових знань. Розвиток економіки знань та «мережевого суспільства», дослідження у сфері штучного інтелекту, впровадження інновацій з модернізації виробництва зумовили появу нових об'єктів управління, які у своїй сукупності формують інтелектуальний капітал підприємства.

Інтелектуальний капітал є важливим як для суспільства, так і для організацій, оскільки він може бути джерелом конкурентних переваг для бізнесу та стимулювання інновацій, що приводить до створення багатства. Але ефективність підприємств залежить від можливості вимірювати, управляти та розвивати інтелектуальний капітал, а також від способу представлення інформації про нього. У зв'язку з цим питання щодо ідентифікації, оцінки та відображення у звітності усіх складових інтелектуального капіталу набувають особливого значення.

Питанням ролі та місця інтелектуального капіталу в економіці, методів його оцінювання та підходів до відображення в управлінських системах і звітності підприємств присвячені роботи вітчизняних науковців, серед яких: О. Бутнік-Сіверський [1], К. Ковтуненко, С. Філіппова [2], С. Легенчук [3], І. Мартинів [4; 6], М. Поплавський [5], Г. Уманців [6], І. Прокопенко [7], О. Чуприна [8], Т. Колесник [9], О. Полуяткова [10], О. Торба [11]. Проблема формування та розкриття інформації про інтелектуальний капітал у звітності присвячені дослідження зарубіжних науковців, таких як: Е. Брукінг [12], Л. Едвінссон [13], Свейбі К.-Е. [14], І. Тіча [15], Дж. Холмен [16], А. Ю. Л. Гарсія-Лоренцо, І. Курті [17], Л. Стрюкова, Дж. Унерман, Дж. Гатрі [18], В. Битти, С. Дж. Томсон [19], Л. Олівейра, Л. Родрігес, Р. Крейг [20], Р. Блауг, Р. Лехи [21]. Разом з цим, постійні трансформаційні процеси та розвиток технологій і суспільства викликають нові вимоги, об'єкти управління та процеси, пов'язані з інтелектуальним капіталом, і потребують подальших досліджень зазначеної проблематики.

Метою статті є дослідження підходів до формування та розкриття інформації про інтелектуальний капітал у звітності підприємств.

Інтелектуальний капітал – це термін, який зараз широко використовується серед регуляторів бухгалтерського обліку, професійних органів, управлінців і науковців, і все більше визнається бізнесом; він запозичений з менеджменту та використовується для позначення нематеріальних ресурсів, які створюють цінність компанії. Слід зазначити, що серед науковців відсутній єдиний підхід до розуміння цього поняття. Більшість дослідників під інтелектуальним капіталом розуміють сукупність інтелектуальних активів, яка має здатність приносити більшу вартість за рахунок додаткової вартості (табл. 1). Ми погоджуємося з да-

ним підходом, оскільки інтелектуальний капітал – це не лише об'єкти інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів підприємства, а й усі творчі та інтелектуальні надбання підприємства, у тому числі й завдяки досвіду та навичкам його працівників.

Полуяткова О. В., досліджуючи питання розвитку та найбільш повного використання інтелектуального капіталу в економіці України, виділяє три ознаки інтелектуального капіталу: предметну, економічну та правову [10] (рис. 1).

Сутність інтелектуального капіталу розкривається через визначення його структурних елементів. За результатами аналізу напрацювань науковців у сфері інтелектуального капіталу виявлено, що до його структурних елементів, як правило, відносять: людський капітал, структурний капітал, ринкові активи, інфраструктурні активи, ринкову вартість, клієнтський капітал, інноваційні та навчальні процеси, фінанси, технологічний капітал, марочний капітал, права на об'єкти інтелектуальної власності тощо.

При цьому, якщо загальний склад інтелектуального капіталу науковці виокремлюють більш-менш однаково, то в питаннях його структурування серед учених і практиків єдина точка зору відсутня. Так, Л. Едвінссоном запропоновано інтелектуальний капітал поділяти на людський і структурний. (рис. 2) [13].

Зарубіжні компанії для відображення інформації про інтелектуальний капітал у звітності виділяють у його структурі такі складові: людський капітал; зовнішній капітал (клієнти, партнери, бренд); внутрішній капітал (корпоративна культура, технології (інтелектуальна власність), структурний капітал) [14; 15; 21].

Прокопенко І. В., досліджуючи елементи інтелектуального капіталу в частині внутрішнього середовища організації, поділяє складові структурного капіталу за ознакою їх можливого контакту із зовнішнім середовищем на п'ять груп, які є рівноцінними для системи управління інтелектуальним капіталом, однак мають власні особливі стосунки із зовнішнім середовищем та між собою:

- ✦ *об'єкти інтелектуальної власності* (патенти, ліцензії, комерційні права, ноу-хау, авторські права, товарні знаки, промислові зразки, права на дизайн, комерційна таємниця);
- ✦ *система менеджменту* (політика, концепція управління, процедури, правила, бізнес-процеси, плани, стратегія, організаційна структура, штатний розпис, внутрішні положення, посадові інструкції, засоби мотивування, засоби контролю, засоби регулювання, форми влади, стилі керівництва, тактика);
- ✦ *інфраструктура* (база даних, документообіг, програмне забезпечення, логістика, система комунікацій, засоби зв'язку);

Поняття «інтелектуальний капітал» у науковій літературі

№ з/п	Автор	Визначення поняття «інтелектуальний капітал»
1	Е. Брукінг [12]	Нематеріальні активи, без яких компанія не може існувати, посилюючи конкурентні переваги
2	М. Поплавський [5]	Активно діюча частина інтелектуального потенціалу, спрямована на формування, розвиток і передачу знань, інформації, досвіду, пізнавальних і духовних здатностей людини, фірми, суспільства та яка приводить до зростання доходів і національного багатства
3	С. Філіппова, К. Ковтуненко [2]	Сукупність активів інтелектуальної власності, а також ринкових і нематеріальних активів підприємства, здібностей і навичок працівників підприємства (інтелектуальні ресурси), що формуються як наслідок реалізації його інтелектуального потенціалу, в ході здійснення господарської діяльності та його функціонування як управлінської системи
4	С. Легенчук [3]	Сукупність наявних інтелектуальних активів (людський, структурний, клієнтський капітал) підприємства, що забезпечують йому конкурентні переваги на ринку. Таке трактування інтелектуального капіталу забезпечує групування ресурсів, що є результатами інтелектуальної, творчої діяльності з метою застосування їх як фактора економічного зростання
5	О. Бутнік-Сіверський [1]	Один із різновидів капіталу, який має відповідні ознаки капіталу та відтворює, водночас, властиву лише йому (інтелектуальному капіталу) специфіку й особливості. Як економічна категорія інтелектуальний капітал розглядається з позиції авансованої інтелектуальної власності, що під час свого руху приносить більшу вартість за рахунок додаткової вартості
6	Концептуальна основа інтегрованої звітності [22]	Організаційні нематеріальні активи, засновані на знаннях, включаючи: інтелектуальну власність та організаційний капітал

Джерело: узагальнено авторами.

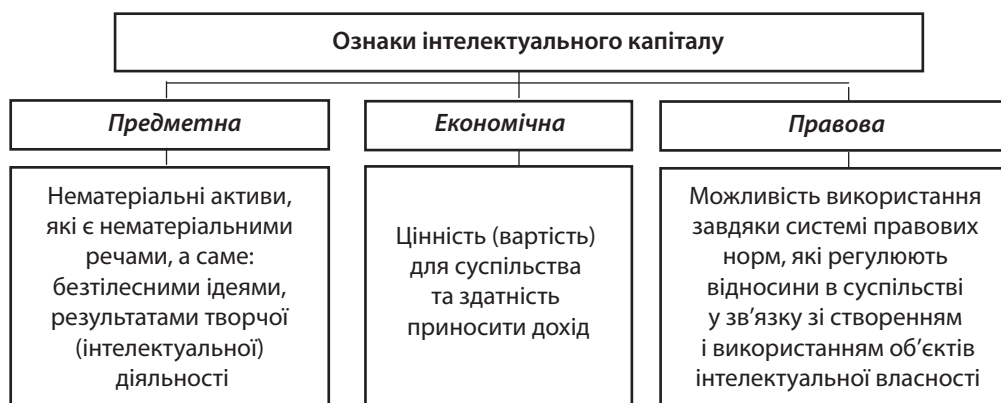

Рис. 1. Ознаки інтелектуального капіталу [10]

- ✦ *соціальні зв'язки* (корпоративна культура, соціальна відповідальність, неформальні групи, психологічний клімат, відповідальність, синергія);
- ✦ *техніко-технологічна підсистема* (технології, інновації, дослідницька база, НДКР) [7].

Відповідно до Концептуальної основи інтегрованої звітності інтелектуальний капітал складається з об'єктів інтелектуальної власності (патенти, авторські права, програмне забезпечення, права і ліцензії) та організаційного капіталу (знання, системи, процедури і протоколи) [22].

Концептуальна основа інтегрованої звітності не встановлює конкретних вимог до формату інтелектуального капіталу, надаючи можливість кожному підприємству самостійно визначати його склад і структуру.

Узагальнюючи вищезазначене, вважаємо доцільним використовувати для цілей обліку та звітності структуру інтелектуального капіталу, яка складається з елементів людського (знання, яке співробітники беруть з собою, коли вони залишають фірму), структурного (знання, яке залишається у фір-

Рис. 2. Структура інтелектуального капіталу за Л. Едвінссоном

Джерело: складено за [13].

мі наприкінці робочого дня) та соціально-репутаційного капіталу (ресурси, пов'язані з зовнішніми відносинами фірми).

Перелік конкретних елементів інтелектуального капіталу, які можуть бути відображені у звітності підприємства з використанням якісних і кількісних, фінансових і нефінансових, параметричних і непараметричних показників, наведено в табл. 2.

Зважаючи на те, що більшість елементів інтелектуального капіталу не відображається в традиційних системах обліку, для їх розкриття, як свідчить зарубіжний досвід, використовуються інші управлінські концепції та моделі (табл. 3).

Розглянуті концепції формування та відображення інформації про інтелектуальний капітал у звітності не є принципово відмінними, але відповідають різним цілям, і для їх реалізації використовують різні підходи. По-перше, моделі передбачають поєднання процесів, що пов'язані зі створенням інтелектуального капіталу, зі стратегією компанії. По-друге, зазначені моделі розробляються з орієнтацією на різні аспекти управління інтелектуальним капіталом; вони відображають різні компоненти інтелектуального капіталу, які пов'язані один з одним, але які не об'єднуються в загальну сукупність. Моделі передбачають використання інформації про інтелектуальний капітал, сформовану не тільки у традиційних системах обліку. По-третє, компоненти інтелектуального капіталу вимірюються різними способами, при цьому можуть використовуватися як фінансові, так і нефінансові, як якісні, так і кількісні вимірники [15].

Як правило, зарубіжні компанії використовують різні форми розкриття інформації про інтелектуальний капітал. З усієї сукупності можливих каналів передачі інформації про інтелектуальний капітал користувачам зарубіжні науковці як основні виокремлюють 14 (рис. 3) [19].

У результаті дослідження виявлено, що більше 50% респондентів вважають корпоративний щоріч-

ний звіт більш ефективним для розкриття інформації про людський і структурний капітал. Зустрічі один-на-один з учасниками, зустрічі один-на-один з аналітиками та презентації для інвесторів є найбільш ефективними формами розкриття інформації для усіх трьох компонентів інтелектуального капіталу. Інформаційні бюлетені компанії та звіт про корпоративну соціальну відповідальність визначені як неефективні щодо організаційного та реляційного (соціально-репутаційного) капіталу, водночас вони вважаються нейтральними для людського капіталу. Прес-релізи та попередні звіти розглядаються як нейтральні для передачі інформації про всі складові інтелектуального капіталу. Проміжний звіт і конференц-дзвінки вважаються неефективними для всіх складових інтелектуального капіталу. Поїздки для зустрічей на місцях з існуючими або потенційними інституційними інвесторами та презентації аналітиків розглядаються як ефективний засіб розкриття інформації про всі компоненти інтелектуального капіталу. 51% респондентів оцінили веб-сторінки компанії як ефективні щодо відображення інформації про людський капітал; 47% – по відношенню до структурного капіталу, 42% – по відношенню до реляційного капіталу. Щорічний огляд, як джерело інформації, вважається ефективним для відображення структурного та реляційного капіталу [19].

Незважаючи на значну кількість форм розкриття інформації про інтелектуальний капітал, специфіка діяльності кожного підприємства, особливості його клієнтської бази, маркетингових заходів, різний ресурсний та людський потенціал зумовлюють необхідність розробки суб'єктами господарювання власних підходів до формування та розкриття інформації про інтелектуальний капітал.

ВИСНОВКИ

Інтелектуальний капітал як об'єкт звітності складається з елементів людського, структурного та соціально-репутаційного капіталу.

Елементи інтелектуального капіталу

Людський капітал	
Навички працівників та освіта	Прихильність співробітників
Позитивна поведінка співробітників	Мотивація працівників
Позитивне ставлення співробітників	Задоволеність працівників
Добрі відносини з працівниками компанії	Досвід працівників
Процедури підбору та відбору співробітників	Адаптивність працівників
Навчання та розвиток працівників	Безпека на робочому місці
Системи та процедури оплати праці працівників	Репутація співробітників
Підприємницькі навички працівників	Рівність працівників
Низький рівень обороту працівників	Сприяння добробуту працівників
Середній термін роботи працівника	Креативність
Знання і компетенції співробітників	Здатність до командної роботи
Мотивація впроваджувати інновації	Гнучкість працівників
Толерантність до неоднозначності	Етичні цінності
Соціально-репутаційний капітал	
Дані/знання про клієнтів	Маркетингові стратегії
Відносини з клієнтами	Індекс задоволеності клієнтів
Конкурентні переваги в плані вартості продуктів/послуг	Конкурентна перевага в термінах випуску продукції/послуги
Конкурентоспроможність з точки зору якості продукту/послуги	Конкурентна перевага в умовах адаптивності ділової практики
Ринкова частка	Лояльність клієнтів
Імідж	Логотип компанії
Післяпродажне обслуговування	Канали розподілу, логістика
Рейтинг відгуків інвесторів	Відносини з громадськістю
Продуктовий портфель	Торгові марки
Відносини з постачальниками	Екологічна діяльність
Відносини з кредиторами	Репутація компанії
Відносини зі ЗМІ	Відносини з урядом
Структурний капітал	
Розробка продуктів/ідей	Інтелектуальна власність
Кількість баз даних знань	Кількість зареєстрованих патентів
Внутрішні бізнес-процеси	Організаційний розвиток
Інфраструктура організації	Гнучкість організації
Організаційні процедури	Існування центру знань
Рівень використання інформаційних технологій	Організаційна здатність до навчання
Системи комунікацій	Служби та системи документації
Зв'язок між працівниками та керівництвом	Дослідницька база
Системи та політики	Інновації

Джерело: складено на основі [18–20].

За результатами проведеного дослідження визначено конкретні елементи для кожної складової інтелектуального капіталу, що дозволить підприємствам сформувати систему показників для його оцінки та відображення у звітності.

Оскільки інформація про складові інтелектуального капіталу не повною мірою відображається у традиційних системах обліку, для її формування та розкриття у звітності, як свідчить зарубіжний досвід, доцільно використовувати інші управлінські концеп-

Огляд концепцій (моделей) щодо формування та відображення інформації про інтелектуальний капітал у звітності

Концепція	Ключові риси
Balanced Scorecard	Являє собою сукупність причинно-наслідкових зв'язків серед процесів та показників ефективності в чотирьох перспективних аспектах: фінанси, клієнти, внутрішні процеси, навчання та зростання
ARC (Austrian research centres)	Представляє собою холістичний (цілісний) підхід, тобто охоплює всі основні аспекти діяльності, надає структуровану та інтерпретовану інформацію
Skandia navigator	Відображає чотири ключові аспекти бізнесу: фінанси; орієнтованість на клієнта; процеси; орієнтація на оновлення та розвиток; в основі – фокус людини, який керує цілою моделлю
Intangible Assets Monitor (Karl-Eric Sveiby, Celemi)	Контролює три загальні категорії: клієнти (зовнішня структура), люди (компетентність) та організація (внутрішня структура); кожна з цих взаємозалежних категорій поділяється на три ключові сфери: зростання/оновлення, ефективність і стабільність, кожна зі своїми індикаторами ефективності
Ramboll's holistic company model (ramboll Denmark)	Складається з ключових областей, які характеризуються певними показниками ефективності. Ці ключові області формують три набори результатів – «клієнти», «співробітники» та «суспільство», і всі три об'єднані для отримання фінансових результатів. Ключовими напрямками є: цінності та управління, стратегічні процеси, людські ресурси, структурні ресурси та консультаційні послуги
IC dVAL (Intellectual Capital dynamic Value)	Служить для вивчення впливу інтелектуального капіталу на динамічні можливості підприємства, визначення його впливу на продуктивність, для розрахунку вартості капіталу, створеного інтелектуальними цінностями. Цей стратегічний підхід до аналізу інтелектуального капіталу з динамічної перспективи був розроблений, спираючись на ресурсне бачення та динамічні погляди фірми. Показники визначаються динамічно по важливих і взаємопов'язаних вимірах конкурентоспроможності: ресурси, процеси побудови інтелектуального капіталу і ефективність
Wissensbilanz	Рекомендації щодо підготовки звітності з інтелектуального капіталу. Настанова спрямована на малі та середні підприємства (МСП), а також на інші форми організації
Intellectual Capital Rating	Метод, що дозволяє проводити порівняльний аналіз між компаніями. Метою є вимірювання ефективності бізнесу та потенціалу підприємства шляхом отримання інформації про його бізнес-ідею та про його людський, структурний і соціально-репутаційний потенціал. У підсумку IC-rating ґрунтується на трьох основних напрямках: ефективність (нинішня вартість ефективності у створенні майбутньої вартості), ризик (загроза проти існуючої ефективності, вірогідність реалізації загрози) та відновлення й розвиток (зусилля по відношенню та розвитку існуюча ефективність)
MERITUM	Класифікує інтелектуальний капітал в людський, структурний і реляційний, а також підкреслює відмінність між статичними та динамічними категоріями – нематеріальними ресурсами і діяльністю фірми. Ресурси, як статичне поняття, є запасом або поточною вартістю даного нематеріального капіталу в певний момент часу. Діяльність, як динамічне поняття, передбачає виділення ресурсів, спрямованих на: а) розвиток внутрішніх або отримання нових нематеріальних ресурсів; б) збільшення вартості існуючих; в) оцінювання та моніторинг результатів інших двох напрямів
DATI (Danish Agency for Development of Trade and industry)	Розробка керівних принципів інтелектуального капіталу для самостійного звітування

Джерело: складено на основі [15].

ції та моделі, зокрема BSC, ARC, Skandia navigator, Intangible Assets Monitor, Ramboll's holistic company model, IC dVAL, Wissensbilanz, Intellectual Capital Rating, MERITUM, DATI. Задля розкриття інформації про інтелектуальний капітал користувачам зарубіжні компанії використовують різні форми передачі інформації про інтелектуальний капітал, які відрізняються спрямованістю і ефективністю. До основних

каналів розкриття інформації про інтелектуальний капітал можна віднести: індивідуальні зустрічі (з інвесторами та з аналітиками), звіти (звіт про корпоративну соціальну відповідальність, річний корпоративний звіт, попередні та проміжні звіти), презентації (для інвесторів, аналітичні); веб-сторінки, прес-релізи та інформаційні бюлетені компанії тощо. Вибір підприємством конкретного підходу до розкриття

ОСНОВНІ КАНАЛИ РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ

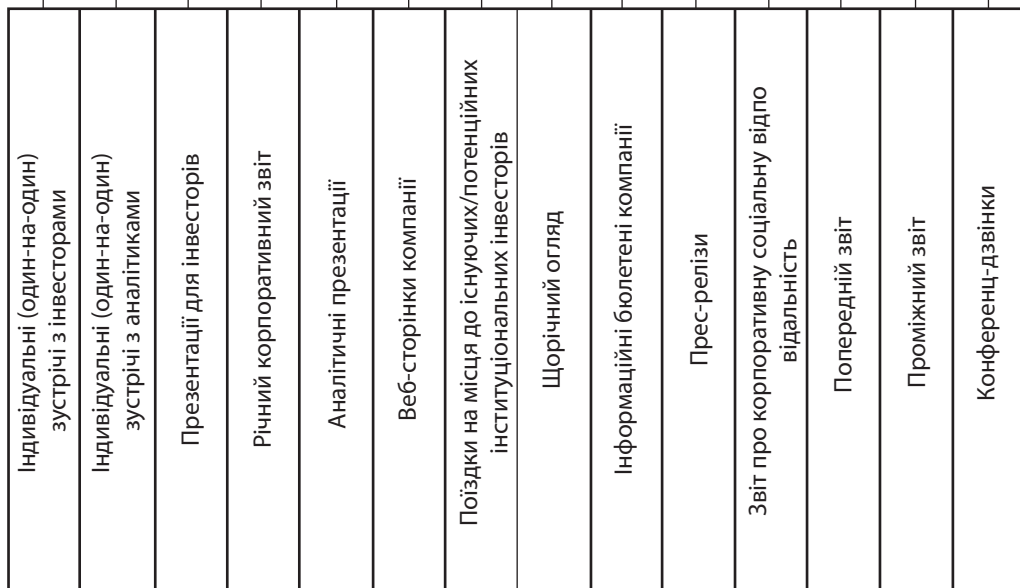

Рис. 3. Основні канали передачі інформації користувачам про інтелектуальний капітал

Джерело: складено на основі [19].

інформації про інтелектуальний капітал залежить від специфіки його бізнесу, ресурсного та людського потенціалу. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Бутнік-Сіверський О. Б.** Інтелектуальний капітал (теоретичний аспект). *Інтелектуальний капітал*. 2002. № 1. С. 16–27.

2. **Філіппова С. В., Ковтуненко К. В.** Інтелектуальний потенціал як головний чинник формування інтелектуального капіталу. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2013. № 776. С. 81–86.

3. **Легенчук С. Ф.** Бухгалтерське відображення інтелектуального капіталу : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.06.04. Київ, 2006. 21 с.

4. **Мартинів І. К.** Облік і аналіз комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2018. 24 с.

5. **Поплавський М. В.** Механізм управління інтелектуальним капіталом компанії. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. Серія «Економіка»*. 2014. Вип. 14. С. 160–170.

6. **Уманців Г. В., Мартинів І. К.** Облік об'єктів права інтелектуальної власності. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2017. № 4. С. 139–157.

7. **Прокопенко І. В.** Організаційний капітал машинобудівних підприємств: сутнісні ознаки і структура. *Український журнал прикладної економіки*. 2016. Т. 1. № 4. С. 89–100.

8. **Чуприна О. О.** Методологічні підходи до оцінювання інтелектуального капіталу. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія «Економічна теорія та право». 2013. № 3. С. 22–34.

9. **Колесник Т.** Особливості управління інтелектуальним капіталом організації та методи його оцінювання. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки»*. 2016. Вип. 43 (2). С. 128–136.

10. **Полуяткова О. В.** Інтелектуальний капітал в економіці України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.01. Львів, 2008. 29 с.

11. **Торба О. В.** Інтелектуальний капітал як об'єкт бухгалтерського обліку: визначення та методика оцінки. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія «Економічні науки». 2017. № 2 (2). С. 62–67.

12. **Брукінг Э.** Інтелектуальний капітал / пер. с англ. под ред. Л. Н. Ковалик. СПб. : Питер, 2001. 228 с.

13. **Edvinsson L., Malone M.** Intellectual Capital: realizing your company's true value by finding it's hidden brainpower. New York : Harper Business, 1997, 217 p.

14. **Sveiby K.-E.** Methods for Measuring Intangible Assets. URL: <https://www.sveiby.com/files/pdf/intangiblemethods.pdf>

15. **Ticha I.** Intellectual capital reporting. *Agricultural Economics (AGRICECON)*. 2008. Vol. 54. Issue 2. P. 57–62. URL: <https://www.agriculturejournals.cz/publicFiles/00831.pdf>

16. **Holmen J.** Intellectual Capital Reporting. *Management Accounting Quarterly*. 2005. Vol. 6. No. 4. P. 1–9. URL: <https://search.proquest.com/openview/b91ac00da0b691ef07d3bdd3db4b1b6f/1?pq-origsite=gscholar&cbl=42470>

17. **Yu A., Garcia-Lorenzo L., Kourti I.** The role of Intellectual Capital Reporting (ICR) in organisational transformation: A discursive practice perspective. *Critical Perspectives on Accounting*. 2017. Vol. 45. P. 48–62. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1045235417300096>

18. **Striukova L., Unerman J., Guthrie J.** Corporate reporting of intellectual capital: Evidence from UK companies. *The British Accounting Review*. 2008. Vol. 40. Issue 4. P. 297–313.

URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0890838908000498>

19. Beattie V., Thomson S. J. Intellectual Capital Reporting: Academic Utopia or Corporate Reality in a Brave New World? 2010. The Institute of Chartered Accountants of Scotland. Edinburgh. 170 p. URL: https://www.icas.com/__data/assets/pdf_file/0012/10551/12-Intellectual-Capital-Reporting-Academic-Utopia-or-Corporate-Reality-in-a-Brave-New-World-ICAS.pdf

20. Oliveira L., Rodrigues L. L., Craig R. Intellectual capital reporting in sustainability reports. *Journal of Intellectual Capital*. 2010. Vol. 11. Issue 4. P. 575–594. URL: <https://www.emeraldinsight.com/doi/abs/10.1108/14691931011085696?fullSc=1&journalCode=jic>

21. Blaug R., Lekhi R. Accounting for intangibles: Financial reporting and value creation in the knowledge economy. URL: https://www.researchgate.net/publication/314265556_Accounting_for_Intangibles_Financial_reporting_and_value_creation_in_the_knowledge_economy

22. The International Integrated Reporting Framework. URL: <http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2013/12/13-12-08-THE-INTERNATIONAL-IR-FRAMEWORK-2-1.pdf>

REFERENCES

Beattie, V., and Thomson, S. J. "Intellectual Capital Reporting: Academic Utopia or Corporate Reality in a Brave New World?" The Institute of Chartered Accountants of Scotland. Edinburgh. 2010. https://www.icas.com/__data/assets/pdf_file/0012/10551/12-Intellectual-Capital-Reporting-Academic-Utopia-or-Corporate-Reality-in-a-Brave-New-World-ICAS.pdf

Blaug, R., and Lekhi, R. "Accounting for intangibles: Financial reporting and value creation in the knowledge economy". https://www.researchgate.net/publication/314265556_Accounting_for_Intangibles_Financial_reporting_and_value_creation_in_the_knowledge_economy
Bruking, E. *Intelektualnyy kapital* [Intellectual capital]. St. Petersburg: Piter, 2001.

Butnik-Siverskyi, O. B. "Intelektualnyi kapital (teoretychnyi aspekt)" [Intellectual capital (theoretical aspect)]. *Intelektualnyi kapital*, no. 1 (2002): 16-27.

Chupryna, O. O. "Metodolohichni pidkhody do otsiniuvannia intelektualnoho kapitalu" [Methodological approaches to the evaluation of intellectual capital]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Yurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho»*. Seriya «*Ekonomichna teoriia ta pravo*», no. 3 (2013): 22-34.

Edvinsson, L., and Malone, M. *Intellectual Capital: realizing your company's true value by finding it's hidden brainpower*. New York: Harper Business, 1997, 217 p.

Filippova, S. V., and Kovtunenka, K. V. "Intelektualnyi potentsial yak holovnyi chynnyk formuvannia intelektualnoho kapitalu" [Intellectual potential as the main factor in the formation of intellectual capital]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika»*, no. 776 (2013): 81-86.

Holmen, J. "Intellectual Capital Reporting". *Management Accounting Quarterly*. 2005. <https://search.proquest.com/openview/b91ac00da0b691ef07d3bdd3db4b1b6f/1?pq-origsite=gscholar&cbl=42470>

Kolesnyk, T. "Osoblyvosti upravlinnia intelektualnym kapitalom orhanizatsii ta metody yoho otsiniuvannia" [Fea-

tures of intellectual capital management organization and methods of its evaluation]. *Zbirnyk naukovykh prats Cherkaskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu*. Seriya «*Ekonomichni nauky*», no. 43 (2) (2016): 128-136.

Lehenchuk, S. F. "Bukhhalterske vidobrazhennia intelektualnoho kapitalu" [Accounting reflection of intellectual capital]: *avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk : 08.06.04*, 2006.

Martyniv, I. K. "Oblik i analiz komertsializatsii obektiv intelektualnoi vlasnosti" [Accounting and analysis of commercialization of intellectual property objects]: *avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk : 08.00.09*, 2018.

Oliveira, L., Rodrigues, L. L., and Craig, R. "Intellectual capital reporting in sustainability reports". *Journal of Intellectual Capital*. 2010. <https://www.emeraldinsight.com/doi/abs/10.1108/14691931011085696?fullSc=1&journalCode=jic>

Poluiatkova, O. V. "Intelektualnyi kapital v ekonomitsi Ukrainy" [Intellectual capital in the economy of Ukraine]: *avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk : 08.00.01*, 2008.

Poplavskiy, M. V. "Mekhanizm upravlinnia intelektualnym kapitalom kompanii" [The mechanism of intellectual capital management of companies]. *Zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. H. S. Skovorody*. Seriya «*Ekonomika*», no. 14 (2014): 160-170.

Prokopenko, I. V. "Orhanizatsiyni kapital mashynobudivnykh pidpriemstv: sutnisni oznaky i struktura" [Organizational capital of machine-building enterprises: essential features and structure]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky*, vol. 1, no. 4 (2016): 89-100.

Striukova, L., Unerman, J., and Guthrie, J. "Corporate reporting of intellectual capital: Evidence from UK companies". *The British Accounting Review*. 2008. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0890838908000498>

Sveiby, K.-E. "Methods for Measuring Intangible Assets". <https://www.sveiby.com/files/pdf/intangible-methods.pdf>

The International Integrated Reporting Framework. <http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2013/12/13-12-08-THE-INTERNATIONAL-IR-FRAMEWORK-2-1.pdf>

Ticha, I. "Intellectual capital reporting". *Agricultural Economics (AGRICECON)*. 2008. <https://www.agriculture-journals.cz/publicFiles/00831.pdf>

Torba, O. V. "Intelektualnyi kapital yak ob'ekt bukhhalterskoho obliku: vyznachennia ta metodyka otsinky" [Intellectual capital as an object of accounting: definition and evaluation methodology]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka»*. Seriya «*Ekonomichni nauky*», no. 2 (2) (2017): 62-67.

Umantsiv, H. V., and Martyniv, I. K. "Oblik obektiv prava intelektualnoi vlasnosti" [Accounting for objects of intellectual property rights]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu*, no. 4 (2017): 139-157.

Yu, A., Garcia-Lorenzo, L., and Kourti, I. "The role of Intellectual Capital Reporting (ICR) in organisational transformation: A discursive practice perspective". *Critical Perspectives on Accounting*. 2017. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1045235417300096>